

HORVÁTH L. ATTILA

A terrorista csoportok toborzásáról

Az Iszlám Állam nevű terrorszervezet megerősödése, tényerése mellett a nyugati közvélemény azzal szembesült, hogy a terrorcsoport hívó szavára a legóvatosabb becslések szerint is több ezer önkéntes utazott Szíriába és Irakba azért, hogy csatlakozhasson a globális dzsiháért küzdő szervezethez. Pontosán nem lehet tudni, az Iszlám Állam állományában hány úgynevezett harcos küzd, a hivatalos amerikai becslések szerint a terrorszervezet létszáma 2014 végén harmincegyezer-ötszáz körül mozgott, közülük mintegy tizenkétezerre tették a külföldről érkezett terroristák számát.¹ A nyugati közvéleményre sokkolóan hat, hogy a terrorszervezet milyen hatékonyan tudja megszólítani a muzulmán bevándorlók második és harmadik generációját. Az Iszlám Állam sikeres toborzási gyakorlata már túlmutat a terrorizmus és az ellene való küzdelem módszerein. A cikkben a terrorszervezetek toborzásának fontosságát, a propaganda és beszerzés összefüggéseit és a toborzási rendszer működését vizsgálom.

A terrorszervezetek toborzásának jelentősége

Egy terrorszervezet stratégiájának fontos része a szervezeti struktúra kialakítása, a vezetés rendjének, a politikai céloknak, a pusztítandó célpontoknak, az akciók elkövetési módjának és eszközeinek, a potenciális szövetségeseeknek a meghatározása, valamint az új tagok és támogatók toborzása.² A terrorcsoportok illegális működése miatt a toborzási módszerek részben állandónak tekinthetők. Ez főként arra vezethető vissza, hogy az évszázadok folyamán a zsoldos és önkéntes haderők feltöltésénél már bevált személyi feltöltési gyakorlatot – néhány a terrorizmust kendőzetlenül vagy burkoltan támogató ország kivételével – nem lehet követni, mert ezt a tevékenységet az államok

¹ Global Terrorism Index 2014. Institute for Economics and Peace, New York, 2015, p. 94.
http://www.visionofhumanity.org/sites/default/files/Global%20Terrorism%20Index%20Report%202014_0.pdf

² Horváth L. Attila: A terrorizmus csapdájában. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2014, 19. o.

nem csupán tiltják, hanem üldözik is, keményen fellépnek ellene. Az új tagok és támogatók beszerzését a hatóságok, titkosszolgálati és rendészeti szervek, valamint a haderők üldözik. Az úgynevezett terrorizmusellenes fellépésben a toborzás ellehetetlenítését a terrorcsoportok háttérbe szorításának és felszámolásának sarkalatos pontjának lehet tekinteni. A terrorizmus harmadik és negyedik hullámának történetében számtalan terrorszervezet megszűnésének közvetlen okát az új tagok és támogatók utánpótlásának elapadása jelentette.³ Az új tagok és támogatók beszerzésének megakadályozását a terrorizmust háttérbe szorítani kívánó nemzetközi szervezetek részéről szükséges, de nem elégséges feltételként foghatjuk fel. Mindamelllett a toborzás nem csupán az államoknak fontos biztonsági kérdés, hanem a terrorszervezetnek is, hiszen a működésük szempontjából lényeges, hogy már a beszerzés időszakában kiszűrjék a mentálisan alkalmatlan, a csoport számára megbízhatatlan leendő új tagokat és támogatókat.⁴ Az Iszlám Állam toborzási gyakorlatában a biztonsági szempontok a tömegességre törekvés miatt veszítettek a jelentőségükből. Erre nem is volt szükség, hiszen a beszervezett újoncok a terrorszervezetek által ellenőrzött területekre érkeztek meg, és a kiképzésük alatt, illetve az első bevetéseiken a parancsnokok és a már korábban felvett társak ellenőrizni tudják, hogy a jelöltek mennyire felelnek meg a szervezet szabályainak és követelményeinek.

Korunk terrorizmusának egyik fő jellemzője, hogy a terrorszervezetek rugalmasan alkalmazkodnak a működési területük vagy a kiszemelt célpontjuk politikai, társadalmi, etnikai, vallási, gazdasági és egyéb jellemzőihez.⁵ A korábban bevált módszerek mellett – például a személyes kapcsolatok kiépítése és elmélyítése a vallási, etnikai közösségekben, egyetemeken, menekülttáborokban és börtönökben – kihasználják a technikai fejlődés, elsősorban a telekommunikációs robbanás vívmányait. Az 1960-as évek végétől a terrorizmus jellemzőit már nem lehet nemzetállami keretek közt elemezni: a globalizáció és a már említett telekommunikációs forradalom olyan körülményeket

³ A terrorizmus történeti szakaszolásában a nemzetközi és hazai szakirodalomban jelentős eltérések olvashatók. Az egyik elfogadottabb David C. Rapoport felosztása, aki a modern kori terrorizmus négy hullámát határozta meg: az első, az anarchista hullám a XIX. század végétől az első világháború végéig, a második, az anticolonialista szakasz az első világháború végétől az 1960-as évek végéig, a harmadik, az új baloldali szakasz az 1960-as évek végétől 1979-ig, a negyedik, a vallási – jelenleg is tartó – hullám az iráni iszlám forradalom győzelmével és a Szovjetunió afganisztáni bevonulásával vette kezdetét.

⁴ Rex A. Hudson: *The Sociology and Psychology of Terrorism: Who Becomes a Terrorist and Why?* Report Prepared under an Interagency Agreement by the Federal Research Division, Library of Congress. Washington, D.C., 1999. http://www.loc.gov/rr/frd/pdf-files/Soc_Psych_of_Terrorism.pdf

⁵ Andrew H. Kydd – Barbara F. Walter: *The Strategies of Terrorism*. *International Security*, vol. 31, no. 1, 2006, pp. 49–80.

teremtett, hogy a toborzás visszaszorítását csak globálisan és a kibertérre kiterjesztve lehet értelmezni.

A csoportdinamika és a szervezeti kultúra szerepe a terrorszervezetek toborzási gyakorlatában

A csoportdinamikának és a szervezeti kultúrának egyrészt biztosítania kell az eligazodást a szervezet belső hierarchiájában, másrészt segítenie kell a magatartási-viselkedési szabályok elsajátítását és követését.⁶ A csoportdinamika és a szervezeti kultúra egyik legfontosabb funkciója, hogy az adott terrorcsoportok belső értékrendjét közvetítse a tagoknak: az új tagok és támogatók beszerzésében ez a funkció pedig az jelenti, hogy ezek az értékek legyenek fontosak azoknak, akik csatlakozni kívánnak a szervezethez. A belső szabályok feltétlen elismerése a működés személyi feltételeinek legfontosabb záloga, akár az összetartozás érzésének a végletekig való fokozásával.⁷

A toborzás szempontjából lényeges leszögezni, hogy minden terrorszervezetnek vannak olyan íratlan, esetleg írott szabályai, etikai vagy vezetési kódexe, amelyet a tagoknak már a belépésük előtt el kell fogadniuk, illetve amíg valamilyen szerencsés ok folytán megszűnik a tagságuk, ezeket az előírásokat be kell tartaniuk.⁸ Ehhez hozzá kell tenni, hogy a terrorcsoportok csak a belépés tekintetében hasonlíthatnak egy demokratikus alapon működő szervezethez, például civil egyesülethez, de ez már nem mondható el a szabad kilépés jogáról. Ha valakiről a beszerzés és a kiképzés időszakában úgy döntenek, hogy a terrorszervezet tagjává válhat, a csoport önkéntes döntésen alapuló elhagyása már csak biztonsági okok miatt sem lehetséges, másrészt a kilépő ezzel elárulná a kohéziós erőt adó értékrendet. A belső kohézió lazulását a terrorszervezetek vezetői azért nem engedhetik meg, mert ezzel veszélyeztetnék a szervezet működőképességét és létét. Csak ritkán adódó esetekben lehet szakítani önként és következmények nélkül a korábbi terrorista társakkal.⁹ A terrorszervezetekhez csatlakozás életre szóló döntés, amelynek következményei alól az egyén a szerencsés és igen ritka önkéntes kilépéskor sem vonhatja ki magát. Ezért is lenne fontos, hogy az államok ne

6 Szternák György – Kiss Zoltán: Vázlat a terrorizmus szociológiai aspektusainak vizsgálatához. Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények, 2005/3., 98–127. o.

7 Horváth L. Attila: i. m. 46. o.

8 Rex A. Hudson: i. m. 64. o.

9 Horváth L. Attila: i. m. 47. o.

csupán hatósági és titkosszolgálati eszközökkel lépjenek fel az Iszlám Állam propagandája és toborzási gyakorlata ellen, hanem forrásokat nyújtsanak a belépés kockázatainak megismerésére és a hatékony ellenpropagandára.

A terrorcsoportok belső értékrendjüket tekintve több szempontból hasonlítanak a szigorú szabályok alapján működő, a társadalmi normákat semmibe vevő vallási szektákhoz. A terrrorszervezetek feltétlen engedelmességet várnak el a tagjaiktól, a különvéleménynek szinte semmilyen formában nincs helye. Előírják a tagok viselkedésformáit, ki kivel és hogyan tarthat kapcsolatot, beleértve a családtagokat. A viselkedésformák szabályozása gyakran kiterjed a magánélet minden szegmensére, így a szexualitásra is.¹⁰

Ahhoz, hogy valaki egy terrrorszervezet tagjává váljon, több feltételnek kell megfelelnie. Ezek a feltételek természetesen folyamatosan változnak, de a szervezeti jellegtől függetlenül a következő elemek lehetnek dominánsak:

- motiváltság a szervezet (politikai, ideológiai, vallási, etnikai, stb.) céljait illetően;
- a szervezeti felépítés, az alá- és fölérendeltségi viszonyok maradéktalan elfogadása;
- a családi, baráti kötelek, egyéni érdekek alárendelése a szervezet érdekeinek;
- a szigorú konspirációs szabályok elfogadása;
- azonosulás a csoport tevékenységével és taktikájával.¹¹

A nemzetközileg is elismert szakértő, *Bruce Hoffman* kutatásai szerint a különböző ideológiai, etnikai vallási vagy egyéb értékközösség alapján (például ökológiai alapon) szerveződő terrorcsoportok közül azok működhetnek hosszabb ideig, amelyeknél a belső kohéziós erő szintje tartósan magas. Hoffman az ebbe a körbe tartozókhöz sorolta a nacionalista, szeparatista vagy vallási alapon szerveződő csoportokat, és példaként említette a baszk ETA-t és az észak-írországi IRA-t.¹² A sort még lehetne folytatni a Hezbollahnal, a Hamással, de az al-Kaidával is. A csoportdinamika, a szervezeten belüli kultúra hivatott megteremteni a tagok lojalitását és a szervezeten belüli helyük és szerepük megtalálását.¹³ Ez a szervezet túlélésének egyik záloga, ennek írott és íratlan szabályait már a toborzáskor érvényesíteni kell.

¹⁰ Rex A. Hudson: i. m. 33. o.

¹¹ Horváth L. Attila: i. m. 48. o.

¹² Bruce Hoffman: *Inside Terrorism*. Revised and expanded Edition. Columbia University Press, New York, 2006, p. 242.

¹³ Horváth L. Attila: i. m. 47. o.

A propaganda és a toborzás kapcsolata, módszerei

A terroriszervezetek propaganda- és toborzótevékenységét szervesen összefüggő, esetenként nehezen szétválasztható területként foghatjuk fel. A szervezet céljainak megismertetése és a tagok utánpótlása minden szervezeti típusban alapvető, ez alól a terroriszervezetek sem kivételek. A rendkívül szigorú konspirációs szabályok miatt súlyos nehézségekbe ütközünk, amikor a pontos módszereket és technikákat akarjuk elemezni. A terrorizmus eddigi története bizonyítja, hogy az egyes terrorista szervezetek hatékonyan és rugalmasan alkalmazzák az adott korban rendelkezésre álló propaganda- és toborzási eszközöket és módszereket: a telekommunikációs forradalom előtt a röplapok, falfirkák alkalmazása mindennapos gyakorlatnak számított.¹⁴

Napjainkban az internet adta lehetőségeket, weboldalakat, közösségi oldalakon közzétett üzeneteket szintén általánosan elterjedt módszernek tekintjük. Arról sem szabad azonban megfeledkezni, hogy mind a propagandában, mind az új tagok toborzásában megmaradt a személyes kapcsolattartás és meggyőzés szerepe. Az illegális működés körülményei között a terroriszervezetek és -hálózatok jogszerűen nem adhatnak ki újságokat, nem üzemeltethetnek rádió- és televíziócsatornákat, képviseleti irodákat, toborzóállomásokat. Természetesen ez a megállapítás nem minden terroriszervezetre igaz, mert bizonyos körülmények között egyes terrorcsoportok ebben a tekintetben is számíthattak háttértámogatásra, nyíltan vagy megtűrten: a szélsőséges iszlamista terroriszervezetek számíthattak néhány arab ország vagy Pakisztán támogatására, de arra is voltak bizonyítékok, hogy az IRA Írországból készítette el a propagandakiadványait és toborzási felhívásait.¹⁵

A terroriszervezetek „működési” területeinek környezete is jelentős eltéréseket mutat. Európában, Észak-Amerikában, Ausztráliában, talán a baszk, az északír és kaukázusi területek kivételével, nem számíthattak és ma sem számíthatnak a lakosság töredékének akár csak burkolt támogatására sem. A terrorakciók tervezése, szervezése és végrehajtása mellett a propagandával és a toborzással kapcsolatos tevékenység mély illegalitásban folytatható, a szigorú konspirációs szabályok betartása mellett. A szélsőséges iszlamista terroriszervezetek viszont esetenként már nagyobb tömegtámogatásra számíthatnak, és szinte minden ilyen jellegű szervezetnek van olyan háttérbázisa, amely félig nyílt vagy titkos körülmények között tágabb kereteket ad a propagandának és a toborzásnak is.

¹⁴ Uo.

¹⁵ Uo.

A posztmodern kori terrorizmus történetében az olyan terrorcsoportok, amelyeknek sikerült bizonyos területeket a felügyeletük alá vonniuk, az agitációra és a propagandára, valamint az új tagok toborzására is nagy súlyt fektettek.¹⁶ Szinte mindegyik terrorszervezet elsősorban a rurális térségek felett szerezte meg az felügyeletet. A falusi lakosság támogatását azonban viszonylag gyorsan elveszítették, ennek oka nem csupán az ott élők sarcolása, hanem az erőszakos propaganda és a kényszertoborzás. Az *Abu Bakr al-Bagdadi* vezette Iszlám Állam is vallási vezetők támogatását kérte a terrorszervezet céljainak népszerűsítése érdekében, de a kényszersorozástól sem riadt és riad vissza. A Szíriában és Irakban alkalmazott erőszak a falusi lakosság megfélemlítésére irányul. Nem túlzás kijelenteni, hogy a terrorcsoport harcosainak meghatározó része félelemből csatlakozott a szervezethez. Az Iszlám Állam mesterien használja ki az internetben rejlő lehetőségeket mind a szervezet céljainak, erejének propagálására, mind az új tagok toborzására. Az Iszlám Állam gyakorlatilag ebben is követi az al-Kaida gyakorlatát.¹⁷ Olyan tartalmakat közölnek, amely megmutatja a szervezet erejét, és a bajok forrását a nyugati keresztény és zsidó kultúrára vezetik vissza. Így gyakorlatilag folyamatos ellenségképet alakítanak ki és tartanak fenn.

A terrorista szervezetek vezetőinek írásaiból, a különböző szervezetek kézikönyveiből szinte alig jutunk információhoz arról, hogy a gyakorlatban miként használják ki az internet adta lehetőségeket. A telekommunikációs eszközök és rendszerek gyors fejlődése, főként az internet elterjedése új távlatokat nyitott a terrorszervezetek és hálózatok előtt az egymás közti kapcsolattartásban, a propagandaanyagok eljuttatásában, az új tagok toborzásában, és a terrorszervezetek vezetői viszonylag gyorsan felismerték ezt. Az internet a terrorcsoportok számára többé-kevésbé könnyű hozzáférést kínál a szükséges adatokhoz, könnyebbé teszi a rejtett kommunikációt, a szimpatizánsok felkutatását és az új tagok toborzását.¹⁸

A terrorizmussal foglalkozó szakértők már az 1990-es években felismerték, hogy a terrorcsoportok felhasználják az infokommunikációs technológia fejlődésének vívmányait és arra törekszenek, hogy a tevékenységüket továbbra is rejtetten végezzék. A terrorizmus és a kommunikáció kapcsolatának

¹⁶ Ilyen terrorcsoportok elsősorban Afganisztánban, Algériában, India északi részén, Jemenben, Kambodzsában, Kolumbiában, Pakisztán törzsi területein, Peruban, Sri Lankán és Szomáliában működtek és működnek.

¹⁷ Fawas A. Gerges: ISIS and the Third Wave of Jihadism. *Current History*, December 2014, pp. 339–343.

¹⁸ Horváth L. Attila: i. m. 37. o.

kutatásában nemzetközi tekintélynek számító *Gabriel Weimann* szerint az internet világában a terrorizmus fanatikus jelenségként tűnt fel: a terrorista csoportokat támogató weboldalak gyorsan tűnnek el, gyakran változik az elérhetőségük, így a laikusok számára könnyen nyomuk vesztethető, de más formában ismét megjelennek. Célcsoportjaik között a meglévő és lehetséges támogatók, a nemzetközi közvélemény, de az ellenségként megjelölt szervezetek és egyének is megtalálhatók.¹⁹ Az információbiztonsági szakemberek szerint a terrorszervezetek által működtetett weboldalak azért is hatékonyak az egymás közötti kommunikáción túl az adományok gyűjtésében és az új tagok toborzásában, mert rövid és látványos üzeneteket juttatnak el a célcsoportoknak.²⁰ Érdemes ezeket a tartalmakat a látvány és a kidolgozottság szempontjából is értékelni, nagyon sok marketing- és reklámügynökség megirigyelhetné a profin szerkesztett és elkészített propagandaanyagokat.

Napjainkban a közösségi média látványos fejlődésének lehetünk tanúi, ez minden pozitívuma ellenére kockázatokat és veszélyforrásokat is hordoz. A biztonságot veszélyeztető tényezőnek tekinthető az olyan oldalakhoz való szabad hozzáférés, mint a Facebook vagy a Twitter. A terrorszervezetek a közösségi oldalakat szinte minden területen hasznosítják, például a politikai marketingben, a szimpatizánsokkal és a tagokkal való kapcsolattartásban, az új tagok toborzásában. A közösségi oldalak a terroristáknak is kötetlenebbé, rugalmasabbá teszik az internethasználatot. Ez új távlatokat és lehetőségeket teremt a tekintetben is, hogy a közösségi médián keresztül jóval több embert lehet megszólítani, manipulálni.²¹

Az új tagok toborzása, beszerzése

Mivel az új tagok felvételére a terrorszervezetek nem építhetik ki a toborzóirodák hálózatát, nem bízhatnak meg a legális gazdaságban működő fejvadász cégeket, sokkal pontosabb, ha a toborzás helyett a beszerzés fogalmat használjuk.²² Az új tagok beszerzése nem csupán a már tárgyalt csoportdi-

19 Gabriel Weimann: www.terror.net. How Modern Terrorism Uses the Internet. United States Institute of Peace. Special Report 116, Washington, D.C., 2004, p. 12.
<http://www.usip.org/files/resources/sr116.pdf>

20 Haig Zsolt: Internet terrorizmus. Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények, 2007/2., 81–93. o.

21 Bányász Péter – Orbók Ákos: A NATO kibervédelmi politikája és kritikus infrastruktúra védelme a közösségi média tükrében. Hadtudomány, 2013. elektronikus szám, 22. o. http://www.mhttu.eu/hadtudomany/2013_e_Banyasz_Peter_Orbok_Akos.pdf

22 A szóismétlések elkerülése érdekében is.

namikával és propagandával áll szoros kapcsolatban, hanem a kiképzéssel és a felkészítéssel is. Ez azt jelenti, hogy miután a tagjelölt elfogadta a terror-szervezet értékrendjét, és felvették a közösség sorába, következhet a felkészítése a várható feladataira, a fegyverek kezelésére, a konspirációs és kommunikációs szabályok betartására. Fontos azt is megjegyezni, hogy a toborzási tevékenységet a terroriszervezetek nem kampányszerűen végzik, hanem folyamatosságra törekszenek, ahogy az illeszkedik a csoport mindennapjaihoz és akcióihoz. Ráadásul az új tagok felvételét csak kisebb terrorcsoportoknál irányítják egy központból, illetve valósul meg az egyszemélyi irányítás elve: napjaink terrorizmusára is jellemző a hálózatosodás. Az olyan terroriszervezetek működését, szervezeti felépítését, toborzási rendszerét, amilyen például az al-Kaida, sokkal könnyebb megérteni, ha abból indulunk ki, hogy egy hálózatosodott szervezetről van szó. *Barabási Albert-László*, a hálózatelmélet atyja abból indul ki, hogy az al-Kaida eleve hálózati csomópontként növekedett, felvette a pók nélküli hálózatok minden jellegzetességét, ezért sem válhatott olyan rendszerré, amely egy központból egy végpont felé működik.²³ Ilyen szervezetként foghatjuk fel a viszonylag rövid idő alatt bonyolult hálózattá fejlődő Iszlám Államot is. Az új tagok beszerzése a szervezet működési folyamatainak részévé vált, annál is inkább, mert a kiképzőtáboroktól és a működési területtől távol beszerezett újoncokat el kell juttatni a kiképzés helyére.

A beszerzési módszerek áttekintésénél célszerű az al-Kaidát venni példának, amely régóta ismert eljárásmodokat követ: abból indulnak ki, hogy a fiatalok a vallási fanatizmus, a patriotizmus, az önfelfedezés vágya miatt hajlandók katonai jellegű szervezethez csatlakozni. Az al-Kaidára az a jellemző, hogy a toborzás során nem egyetlen, univerzálisnak tekinthető beszerzési eljárást követnek, hanem igazodnak a helyi speciális körülményekhez. Az egyes régiók között természetesen léteznek közös jellemzők, hiszen a börtönökben, a menekült- és kiképzőtáborokban a helyszínek nagyon hasonlóan egymáshoz. A toborzási rendszerről azt vallják, hogy sem biztonsági szempontokból, sem a céloknak és a követelményeknek való megfelelés miatt nem lehet állandó és változatlan módszert alkalmazni.²⁴ Az eddig tárgyaltak egyértelműen alátámaszthatják a modern telekommunikációs rendszerek ki-

23 Barabási Albert-László: *Behálózva. A hálózatok új tudománya. Második bővített és átdolgozott kiadás.* Helikon Kiadó, Budapest, 2008, 239. o.

24 Scott Gerwehr – Sarah Daly: *Al-Qaida: Terrorist Selection and Recruitment.* Rand Corporation, Santa Monica, 2006, pp. 2–3.
http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/reprints/2006/RAND_RP1214.pdf

emelt szerepét. A személyes kapcsolatokat továbbra sem hanyagolják, hiszen a felkutatott lehetséges belépőknek „valódi” alternatívát csak a verbális kommunikáció útján lehet kínálni. Arról sem szabad elfeledkezni, hogy a börtönökben, menekülttáborokban, a fejletlen infrastruktúrájú területeken napjainkban sem áll rendelkezésre az internet, így a hagyományosan bevált toborzási módszereket kell követni.

A beszerzésnél alkalmazott gyakorlat több tényezőtől is függhet, például az adott szervezet működési területének földrajzi elhelyezkedésétől, az ideológiai, vallási és etnikai meghatározottságtól, a rendelkezésre álló pénzügyi források nagyságától és elérhetőségétől, a meghatározott célok és eszközök jellegétől.²⁵ A terrorizmuskutatók körében elterjedt nézet, hogy a beszerzés rendszerét és célcsoportjait leginkább a szervezet ideológiai, vallási és etnikai irányultsága és hovatarozása befolyásolja.²⁶

A toborzási taktika még azoknál a terrorcsoportoknál is folyamatosan változik, amelyek hosszabb ideig képesek fennmaradni és működni. Jó példa erre az olasz Vörös Brigádok szélsőbaloldali terrorszervezet: kezdetben az új tagok beszerzésének lehetséges célcsoportját azoknak a marxista-leninista tanok iránt fogékony fiataloknak a körében határozták meg, akik a végletekig elutasították a regnáló jobboldali kereszténydemokrata kormányok működését és a neofasizmust, és hajlandók voltak akár erőszakkal is fellépni a kormányzat és az újfasizta szervek ellen. A Vörös Brigádok ideológiai alapja nem változott, de az olasz politikai környezet jelentős mértékben átalakult, a kereszténydemokraták és a kommunisták hajlandóságot mutattak a történelmi kompromisszumra, ezért a terrorcsoport a lehetséges új tagok kiválasztásánál a célcsoportot azokra a fiatalokra terjesztette ki, akik mereven ellenezték az olasz kommunisták irányváltását.²⁷

A terrorizmus történetében olyan példákat is ismerünk, amikor a beszerzési célcsoportot a terrorszervezet által alkalmazott eszközök és módszerek határozták meg. *Aszahara Sokó*, a tokiói metró ellen 1995. március 15-én elkövetett szaringáztámadást végrehajtó Aum Sinrikjo szélsőséges vallási szekta vezetője, az új tagok toborzásánál a tervezett eszközre és a módszerre helyezte a hangsúlyt. Ezért az egyetemeket határozta meg a toborzás terepeként: olyan fiatal fizikusokat, orvostanhallgatókat, vegyészeket, villamosmérnököket igyekezett beszervezni, akik alkalmasak a tervezett vegyi táma-

25 Horváth L. Attila: i. m.

26 Donatella della Porta: Left-Wing Terrorism in Italy. In: Martha Crenshaw (ed.): Terrorism in Context. The Pennsylvania State University Press, Pennsylvania, 1995, pp. 105–159.

27 Uo.

dások végrehajtására.²⁸ A tárgyalt két szervezet esetében természetesen a beszerzés alapfeltétele volt az azonosulás a csoport céljaival és értékrendjével. A célcsoportok kiválasztásánál a hangsúly meghatározása nem azt jelentette, hogy a szervezetek nem törekedtek volna arra is, hogy a számukra több szempontból is figyelemre méltó tulajdonságokkal, képességekkel megáldott lehetséges jelölteket felkutassák, beszervezzék.

A terrorszervezetek toborzási gyakorlatának tárgyalásakor szükséges megvizsgálni a megcélzottak korosztályi jellemzőit is. Abból kell kiindulni, hogy a különböző terrorszervezetek pontosan ismerik napjaink társadalmi jelenségeit, s ezt a tudást érvényesítik a beszerzési elveikben. E jelenségek közül kiemelkedik az elidegenedés, a céltalanság, a reménytelenség érzése és a kiútkereséssel való próbálkozás. A vázolt jelenségek kiegészítve a globalizmus és technológiai fejlődés negatív hatásaival, kemény próba elé állítják a társadalmakat. Közhelynek számít az a megállapítás, hogy a fiatalok fokozottan ki vannak téve a posztmodern kor negatív jelenségei hatásainak. *Konrad Lorenz* szerint ilyen környezetben nem szabad azon csodálkozni, hogy a fiatalok körében megnőtt a titokzatos szekták iránti érdeklődés.²⁹ A terrorszervezetek vezetői is abból indulnak ki, hogy a magányos, reményt vesztett fiatalok fogékonyak az általuk hirdetett eszmékre, még akkor is, ha azt egy teljesen más gyökerű vallási kultúra közvetíti.

Nyugat-Európában, főként az Egyesült Királyságban és Németországban már az Iszlám Állam megerősödése előtt is okozott problémát a szélsőséges iszlám eszmék térhódítása. Több, a közvéleményt sokkoló esetről lehet beszámolni, amikor középosztálybeli fiatalok a saját társadalmuk normái ellen fordultak. A német sajtóban 2007. szeptember 5-én jelent meg, hogy a Medebach-Oberschledorn nevű településen előző nap három olyan fiatalot tartóztattak le, akik a 2001. szeptember 11-i terrortámadás-sorozat hatodik évfordulóján akciókat szerveztek Frankfurt nemzetközi repülőtere és a ramstein-i amerikai légibázis ellen. Különösen az volt a meglepő a német társadalom számára, amikor kiderült, hogy az őrizetbe vettek az Iszlám Dzsihad Szövetség (*Islamic Jihad Union; IJU*) tagjai: *Fritz Martin Gelowicz*, *Daniel Martin Schneider* és *Tolga Durbin* nem bevándorlók, hanem keresztény szülőktől származó német állampolgárok. Közülük ketten is középosz-

28 Hyon Ji Kang: 1995 Tokyo Subway Attack: The Aum Shinrikyo Case. In: Maria R. Habermeld – Agostino von Hassel (eds.): *A New Understanding of Terrorism. Case Studies, Trajectories and Lessons Learned*. Springer Science + Business Media, Heidelberg–London–New York, 2009, pp. 219–231.

29 Konrad Lorenz: *Ember voltunk hanyatlása*. Cartafilus Kiadó, Budapest, 1997, 227–238. o.

tálybéli családban nevelkedtek. Az 1979-ben született Gelowicz sorsa talán annyiban különös, hogy gyermekkorában nem tapasztaltak nála semmilyen személyiség- és viselkedészavart. Családi és szociális háttere nagy valószínűséggel garanciát jelentett volna, hogy a vállalkozó édesapa és a kórházi orvosként dolgozó édesanya útját követve maga is a német középosztályt erősítse. Gelowiczot a középiskolai tanulmányai befejezése után felvették a Neu-Ulm Egyetem Alkalmazott Tudományi Karára. Egyetemi tanulmányai alatt egy multikulturális közösségi házban találkozott a fundamentalista nézeteiről ismert *Jehia Josziff*al, aki szinte mágnesként vonzotta magához a fiatalokat. Az egyetemista 2005-ben az iszlám hitet is felvette. Ettől kezdve sorsa a muzulmán hitre áttért társaihoz vált hasonlónak a következő főbb állomásokkal: vallási és arab nyelvi tanulmányok a Közel-Keleten, majd egy jól szervezett hálózaton keresztül Afganisztánban és Pakisztánban egy rövid, de intenzív kiképzés következett.³⁰

A fiatalok megnyerésében az Iszlám Állam az al-Kaida és szövetségesei gyakorlatát követi, szinte minden lehetséges módszerrel próbálkoznak, meszerien használják az internetet és a közösségi oldalakat, kihasználják a többségi társadalom által nyújtott lehetőségeket, vallási és etnikai közösségekben nyíltan és burkoltan szólítják fel a fiatalokat az iszlám dzsihád követésére. A német példánál maradva, a terrorizmusról mértékadó és alapos elemzéseket közlétező *Spiegel Online* szerkesztőségét is meglepte, hogy milyen népszerűsége tettek szert az Iszlám Állam tanai, és milyen nagy számban utaznak Irakba és Szíriába a már Németországban született, muzulmán gyökerű fiatalok. A szerkesztőség alapos kutatások alapján arra az álláspontra jutott, hogy az okok között első helyen a német életforma és társadalmi szokások teljes elutasítása szerepel.³¹ A jelenség nem korlátozható csak Németországra, szinte minden nyugat-európai országban megfigyelhető a dzsihád eszméje iránti fogékonyság. Az Iszlám Állam nyugat-európai toborzási sikerében az is elgondolkodtató, hogy miért nem riasztják vissza a fiatalokat a brutális kivégzésekről közzétett felvételek. Súlyos gond az is, hogy a beszervezettek átlagéletkora egyre alacsonyabb. Nagyon sok középiskolás korú fiatal szökik meg otthonról, mert csatlakozni akar a terrorszervezet harcosaihoz. A beszervezettek között folyamatosan nő a lányok és a fiatal nők aránya.

30 Horváth Attila: Németország terrorfenyegettségének jellemzői. *Nemzet és Biztonság*, 2011. május, 42–51. o.

31 The Jihad Cult: Why Young Germans Are Answering Call to Holy War. *Spiegel Online*, November 28, 2014. <http://www.spiegel.de/international/world/why-young-germany-are-answering-call-to-war-in-syria-a-1003468.html>

Az Iszlám Állam abban is sikeres, ahogy a beszervezettek útját megszervezi. Útiköltségről gondoskodnak, a fiatalokat megfelelő instrukcióval látják el, és ha szükséges, hamis dokumentumokat, esetenként még kíséretet is adnak, különösen lányok számára.³² Itt kell megjegyezni: az iszlám szélsőséges terrorcsoportok tagjai, illetve inkább támogatói között korábban is voltak fiatal nők. Az elemzések arról nem számoltak be, hogy a nőket elsősorban a harcok szexuális igényeinek kielégítése céljából szervezték be. Az Iszlám Állam esetében ez mindennapos gyakorlatnak számít. Külön szociológiai kutatások tárgya lehetne, hogy ennek ellenére mégis miért csatlakoznak százával iszlám vallású fiatal lányok a terrorszervezethez.

Válságövezetekben vagy olyan területeken, ahol a vallási fanatizmus a mindennapok része, sokkal könnyebb kijelölni azokat a társadalmi csoportokat, amelyekre a beszervezést szűkíteni lehet. Elsősorban azokhoz a rétegekhez tartozókat célozzák meg, akik bizonytalanok érzik a jövőjüket, esetleg egy olyan zárt, szigorúan szabályozott közösségre vágyanak, mint amilyen egy terrorcsoport lehet. A jelöltek kiválasztásánál a beszerzési módszerek egyáltalán nem tekinthetők egyszerűnek, a megbízottak széles körben alkalmazkodik a szociológiai és pszichológiai módszerekkel. A jelölteket a biztonsági szempontokat is szem előtt tartva terelik a felvétel, esetleg az utolsó rostát jelentő kiképzés felé.³³ Abban az esetben, ha a tagjelölt valamilyen okból nem felel meg a fizikai követelményeknek, de megbízhatónak és a csoport célja iránt elkötelezettnek számít, akkor is potenciális támogatóként tekintenek rá. Különösen igaz ez a gyerekkorúakra. Az európai közvélemény előtt kevésbé közzismert, hogy elsősorban Irakban, Szíriában és Törökországban az Iszlám Állam tömegével toboroz és képez ki „harcossá” gyermekeket.³⁴ A Human Rights Watch 2014 júniusában közzétett kutatásai szerint egy a szíriai Aleppóban működő kiképzőtáborban háromszázötven öt és tizenhat év közötti gyermeket képeztek ki „harcossá”.³⁵ Olyan gyermekeket, akik még nem tudják felmérni az élet és halál közötti szűk mezsgyét, és akik nincsenek tisztában tetteik következményeivel.

32 Carolyn Hoyle – Alexandra Bradford – Ross Frenett: Becoming Mulan? Female Western Migrants to ISIS. Institute for Strategic Dialogue, London, 2015, p. 48.

http://www.strategicdialogue.org/ISDJ2969_Becoming_Mulan_01.15_WEB.PDF

33 Scott Gerwehr – Sarah Daly: i. m. 3–4. o.

34 “Maybe We Live and Maybe We Die”. Recruitment and Use of Children by Armed Groups in Syria. Human Rights Watch, 2014, p. 37.

http://m.hrw.org/sites/default/files/reports/syria0614_crd_ForUpload.pdf

35 Uo.

Összegzés

A terrrorszervezetek propagandájának és toborzási gyakorlatának visszaszorítása hatékony, de nem elégséges eszköze lehet a terrorizmus jelentette biztonsági kockázatok csökkentésének. A jó megoldási módok kiválasztásánál a komplexitásra kell törekedni, a rendészeti és az esetleges katonai módszerek alkalmazása önmagában nem elégséges. Sem a propaganda, sem a toborzás hatékonyságát nem lehet jelentősen csökkenteni, ha a megoldási módok közül csak egyetlen elemet ragadunk ki, például a kibervédelmet. A nyugati típusú demokráciákban meghonosodott multikulturalizmust érdemes átgondolni. A többségi társadalom által nyújtott szabadságjogokat a kisebbséget alkotó közösségeknek tiszteletben kell tartaniuk. A kisebbséget alkotó közösségek vezetőinek viszont arra kell törekedniük, hogy a tagjaikkal megértessék a terrorizmus kockázatait. Az államoknak a hatósági fellépésen túl, aprólékos és folyamatos felvilágosító munkával, ellenpropagandával kell küzdeniük a terrrorszervezetek toborzási gyakorlata ellen.

A válságövezetekben az ideális megoldás a válság valódi gyökereinek és a szegénységnek a felszámolása lenne. Ezt a kijelentést naivnak és utópisztikusnak lehet minősíteni, mégsem mondhatunk le arról, hogy a terrrorszervezetek befolyását csökkentjük. Ezekben az övezetekben a nemzetközi szervezeteknek olyan partnereket kell keresniük – a kormányzati és nem kormányzati szervek között –, amelyek eredményesen szembeszállhatnak a terrrorszervezetek propagandájával és toborzásával. E támogatásra úgy érdemes tekinteni, mint egy jövőbeli befektetésre. Az Iszlám Állam esetleges felszámolása szinte minden ország érdekében áll, de sajátos kockázati forrást is jelent. A szervezet esetleges széthullása után kiképzett terroristák ezrei nem tudnak mit kezdeni magukkal, és csatlakozhatnak más szervezetekhez. A XX. századi afgán történelem erre intő példa. A szovjet csapatok 1989-es kivonása után több ezren csatlakoztak az algériai és egyiptomi terrrorszervezetekhez, olyanok, akik korábban a megszállók ellen harcoltak. A feleslegessé vált harcosokra építve alakult meg az al-Kaida is. A negatív példa megismétlődésének elkerülése érdekében is szükséges az Iszlám Állam személyi utánpótlásának a megakadályozása.

IRODALOM

Bányász Péter – Orbók Ákos: A NATO kibervédelmi politikája és kritikus infrastruktúra védelme a közösségi média tükrében. *Hadtudomány*, 2013/1. (elektronikus szám)

- Bányász Péter:** Egy terrortámadás reflexiói a közösségi médiában. Kézirat. Budapest, 2014
- Barabási Albert-László:** Behálózva. A hálózatok új tudománya. Második bővített és átdolgozott kiadás. Helikon Kiadó, Budapest, 2008
- Gerges, Fawas A.:** ISIS and the Third Wave of Jihadism. *Current History*, December 2014
- Gerwehr, Scott – Daly, Sarah:** Al-Qaida: Terrorist Selection and Recruitment. Rand Corporation, Santa Monica, 2006
- Haig Zsolt:** Internet terrorizmus. *Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények*, 2007/2.
- Hoffman, Bruce:** Inside Terrorism. Revised and expanded Edition. Columbia University Press, New York, 2006
- Horváth Attila:** Németország terrorfenyegetettségének jellemzői. *Nemzet és Biztonság*, 2011. május
- Horváth L. Attila:** A terrorizmus csapdájában. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2014
- Hoyle, Carolyn – Bradford, Alexandra – Frenett, Ross:** Becoming Mulan? Female Western Migrants to ISIS. Institute for Strategic Dialogue, London, 2015
- Hudson, Rex A.:** The Sociology and Psychology of Terrorism: Who Becomes a Terrorist and Why? Report Prepared under an Interagency Agreement by the Federal Research Division, Library of Congress. Washington, D.C., 1999
- Kang, Hyon Ji:** 1995 Tokyo Subway Attack: The Aum Shinrikyo Case. In: **Haberfeld, Maria R. – Hassel, Agostino von (eds.):** A New Understanding of Terrorism. Case Studies, Trajectories and Lessons Learned. Springer Science + Business Media, Heidelberg–London–New York, 2009, pp. 219–231.
- Kydd, Andrew H. – Walter, Barbara F.:** The Strategies of Terrorism. *International Security*, vol. 31, no. 1, 2006
- Lorenz, Konrad:** Ember voltunk hanyatlása. Cartafilus Kiadó, Budapest, 1997
- Porta, Donatella della:** Left-Wing Terrorism in Italy. In: **Crenshaw, Martha (ed.):** Terrorism in Context. The Pennsylvania State University Press, Pennsylvania, 1995, pp. 105–159.
- Rapoport, David C.:** The Four Waves of the Modern Terrorism. In: **Rapoport, David C. (ed.):** Terrorism. Critical Concepts Political Science. Volume IV. The Fourth or Religious Wave. Routledge Taylor & Francis Group, London–New York, 2006, pp. 3–30.
- Szternák György – Kiss Zoltán:** Vázlat a terrorizmus szociológiai aspektusainak vizsgálatához. *Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények*, 2005/3.
- Weimann, Gabriel:** www.terror.net. How Modern Terrorism Uses the Internet. United States Institute of Peace. Special Report, 116, Washington, D.C., 2004